

O ODNOSU MED FURLANSKO IN ITALIJANSKO IDENTITETO¹

VLASTA KRIŽMAN
vk0412@gmail.com

Izvleček: Pričujoči prispevek je izsek iz diplomske naloge z naslovom *Furlanska identiteta* (Univerza v Novi Gorici), v kateri avtorica prikazuje formiranje furlanske identitete skozi zgodovino ter njeno stanje v današnjem času. V empiričnem delu naloge navaja pogovore z več Furlani, ki delujejo v furlanskem javnem življenju. Prispevek odgovarja na vprašanja, kaj se dogaja s furlansko identiteto danes ter kakšen je odnos med furlansko in italijansko identiteto znotraj italijanske države.

Ključne besede: identiteta, furlanski jezik, italijanska država

SUL RAPUART JENFRI IDENTITÂT FURLANE E IDENTITÂT TALIANE

Struc: Il contribût al è un estrat de tesi magjistrâl cul titul *Furlanska identiteta* (La identitât furlane – Universitât di Gnove Gurize), dulà che la autore e pant cemût che storichementri si formà la identitât furlane e descrif la sô situazion in di di vuê. Il toc empiric da la tesi al ufrîs intervistis fatis a putrops Furlans atîfs inte vite publiche. Il contribût i rispuint ae domande su ce che al capite ae identitât furlane vuê e su ce rapuart che al è jenfri la identitât furlane e chê taliane parentri il stât talian.

Peraulis clâfs: identitât, lenghe furlane, stât talian

Furlanska identiteta sobiva skupaj z italijansko znotraj italijanske države. Furlani niso postali nacija, ampak so ostali na ravni etnično-jezikovne manjšinske skupnosti. Večina Furlanov kot prebivalcev Avtonomne dežele Furlanije – Julijske krajine (v nadaljevanju FJK)¹ je razpeta med državi zvestim patriotizmom in med svojim specifičnim furlanskim patriotizmom.

Evropa je odprla pot pluralizmu in teritorialnim identitetam. Večje je zavedanje pomena vsake etnije in jezikovne skupnosti, saj izginjanje le-teh pomeni izgubo za svetovno kulturno dedi-

ščino. Prihaja do možnosti za dialektični odnos v sobivanju med lokalno kulturo in novo nastajajočo svetovno kulturo, ki je posledica evropske integracije in globalizacije. Nova miselnost daje morda priložnost tudi furlanski identiteti. Ta je, kot nam kažejo odgovori sodelujočih na zastavljena vprašanja, še kako živ organizem. Preprosta podeželska furlanska identiteta postaja vse bolj domena elit, te pa jo želijo uveljaviti v političnem in kulturnem smislu.

Furlanska identiteta

Furlansko identiteto opredeljujejo skupna zgodovina, furlanski jezik, geografski prostor, skupna kultura, običaji, vera, simboli. Gre torej za vrsto objektivnih in subjektivnih dejavnikov, ki so skozi čas oblikovali furlansko zavest. Furlane kot prebivalce dežele lahko označimo kot rezultat mešanja raznih ljudstev in jezikovnih skupin, ki

¹ Konstitucija Avtonomne dežele Furlanije – Julijske krajine s posebnim statutom leta 1963 je bila za Furlane pomemben mejnik. Deželo sestavljajo zgodovinsko in kulturno različni deli. Združuje namreč skoraj celotno zgodovinsko Furlanijo, del Krasa z večinskim slovenskim prebivalstvom ter mesto Trst, ki je tudi glavno mesto dežele. Temu mnogi Furlani nasprotujejo.

so jih povezali različni dejavniki – politični, teritorialni, kulturni, gospodarski, verski in še drugi, vezani zlasti na obdobje kneževine oglejskih patriarhov. Ime Furlani so pisci rabili že za prebivalstvo langobardske forojulske vojvodine. Čeprav se na furlanskem območju govorijo kar štiri jeziki: furlanski, italijanski, slovenski in nemški, je prav furlanski jezik zelo pomemben vidik furlanske identitete. V 19. stol. je veljalo, da je jezik eden najpomembnejših kriterijev etničnosti. Danes velja spoznanje, da je treba med seboj razlikovati jezikovne in etnične skupnosti (Makuc 2011: 130–132, 136).

Odnos med furlansko in italijansko identiteto

Kam lahko torej uvrstimo Furlane? Marco Stolfo pravi, da je »definicija odvisna od zornega kota gledanja. Lahko jih definiramo kot etnijo, ali še boljše etnično skupnost ali narod«. So etnična, jezikovna in narodna manjšinska skupnost. Italijanska ustava jih definira kot jezikovno manjšino, mnogo virov jih označuje kot etnično ali jezikovno-etnično skupnost. Glede na konvencijo, ki jo je izdal Svet Evrope, pa so narodna manjšina. Lahko se torej rabijo vsi navedeni termini. Vedeti pa moramo, da sta etničnost in identiteta dinamični dimenziji, nista nekaj stalnega in dokončnega. Dejstvo, da furlanska identiteta sobiva skupaj z italijansko identiteto znotraj italijanske države, poraja vprašanje, v kakšnem odnosu sta si obe identiteti. Vprašanje ponuja cel spekter odgovorov, ki jih je Marco Stolfo strnil v naslednje:

- identiteta je subjektivni dejavnik (to pomeni, da jo vsaka oseba doživlja, živi in definira na svoj način);
- identiteta je dinamičen in pluralen oz. večznačen pojav;
- v okviru nacionalne države se nacionalna identiteta gradi in promovira kot edina in absolutna, ostale dimenzije identitete pa ji sledijo (takšen primer je koncept Furlanije kot Male domovine – *Picole patrie* znotraj države Italije), ali pa so negirane ali izločene.

K temu dodajmo še dejstvo, da imata obe identiteti, furlanska in italijanska, več dimenzij:

- kulturno-jezikovno (lasten jezik, kultura, zgodovina, tradicije);
- teritorialno (pripadnost teritoriju, na katerem

živi večetnična, večkulturna in večjezična skupnost);

- politično-administrativno (pripadanje FJK, oziroma pripadanje Italiji).

Zavedanje o pluralnosti vseh teh dimenzij in stopnja pripadnosti pa se med posamezniki razlikujeta, kar nas navaja na ugotovitev, da je razmerje med italijansko in furlansko identiteto razumljeno zelo različno.

V primeru, ko je furlanska identiteta razumljena ločeno od italijanske, se imajo nekateri za Furlane in ne Italijane, ali pa obratno – za Italijane in ne Furlane. Gre torej za različne in nezdružljive identitete oziroma za »ali ali« identiteto. V primeru, ko furlanska identiteta ni razumljena kot ločena od italijanske, se imajo nekateri za Furlane in Italijane, npr. furlanska narodnost in obenem italijansko državljanstvo. Tu obstajajo različne dimenzije identitet, kjer med njimi ni hierarhičnega odnosa, gre torej za »in in« identiteto. V nekaterih primerih pa je furlanska identiteta razumljena kot »nekaj drugega«, vendar znotraj italijanske identitete in kot del italijanske identitete. Se pravi, da se imajo nekateri za Furlane, torej za Italijane (gre za hierarhičen odnos različnih dimenzij identitet, kjer je furlanska specifična razumljena kot del italijanske identitete in le kot taka sprejeta in kompatibilna z italijansko identiteto). Po prepričanju nekaterih pa se furlanska identiteta loči od italijanske identitete, kot taka je bila vključena v italijansko državo, furlanska specifična pa se razume kot »nekaj drugega«, afirmacija tega »drugega« pa pomeni grožnjo za italijansko identiteto.²

² Marco Stolfo je politolog z doktoratom na temo zgodovine federalizma in evropskega združenja; je sodelavec Univerze v Vidmu; v letih 2004–2009 je bil direktor Službe za jezikovne in kulturne identitete ter za deželne rojake v tujini Avtonomne dežele Furlanije – Julijske krajine; je avtor različnih monografij in člankov ter pišec knjige *Occitania, Friuli, Europa. La mia lingua suona il rock*. Razlago o odnosu med furlansko in italijansko identiteto je podal po elektronski pošti dne 7. 12. 2012. Ta tematika je, sicer manj eksplicitno, obravnavana tudi v zgoraj omenjeni knjigi in še v drugih njegovih esejih. V eseju *Friuli e friulano tra "negazionisti", "minimalisti" e "positivisti"* navaja tri različne poglede na furlansko specifično. Negativisti zanikajo furlansko specifično oziroma ji priznajo le zanemarljiv pomen. Minimalisti ne zanikajo posebnosti Furlanije, vendar le kot podrejene Italiji. Pozitivisti pa zagovarjajo furlansko specifično, ki predstavlja alternativo in antagonizem italijanski. An-

Stališča sogovorcev o sedanjem odnosu med furlansko in italijansko identiteto

Kot zaključek še predstavitev nekaterih izstopajočih stališč o sedanjem odnosu med furlansko in italijansko identiteto. Izluščena so iz analize odgovorov sogovorcev, ki so sodelovali v omenjeni diplomski nalogi.³

Nekateri sogovorci izražajo izrazit pesimizem, saj govorijo o izginjanju furlanske identitete zaradi prevladujoče italijanske nacionalistične kulture. Zaradi tega prihaja do neizpolnjevanja zaščitnih zakonov in do poskusa vnovične centralizacije (Brunetti, junij 2012). To še bolj pogloblja trenutno slabo ekonomsko stanje (Ceschia, junij 2012). Furlanija ni dovolj pripravljena na sodobne fenomene, ker nima ustrezne kulturne in politične baze, ustreznega zaščitnega programa in ustreznih institucij. Sedanja gospodarska kriza pa pride prav italijanski politiki in njeni težnji k vnovični centralizaciji (Toffoli, avgust, 2012). Pesimistične so tudi izjave o furlanskih tradicijah, ki so del furlanske identitete. »Furlanske tradicije so bile omehčane tako, da ne bi ogrožale prevladujočega diskurza moči. Izločeno, folklorizirano in omrtvičeno je bilo vse, kar bi bilo lahko nevarno« (Toffoli, avgust 2012). Kot pravi Ceschia, »je italijanska nacionalistična kultura dopuščala le tiste furlanske folklorne prakse, ki so bile v skladu s prevladujočim italijanstvom« (Ceschia, junij 2012). Sogovorci, ki so izrazili tak pesimizem, so se v preteklih desetletjih politično udeleževali za dosego večje furlanske avtonomije in boljšega statusa furlanskega jezika. Zato se lahko domneva, da je pesimizem, ki so ga izrazili, tudi posledica razočaranja, ki so jih doživeli pri svojem političnem delovanju.

V raziskavi izstopa še druga skupina sogovorcev, ki izraža veliko bojevitost glede utrjevanja furlanske identitete. To so aktivni predstavniki mlajše generacije. Ugotavljajo sicer, da ni lahko biti Furlan znotraj prevladujoče italijanske kulture. Vendar pa vidijo razloge za slabo stanje tudi v

tagonizem je v glavnem obramba, zavračanje asimilacije. Furlanskemu jeziku dajejo velik identifikacijski pomen, afirmacijo furlanščine jemljejo kot svojo pravico in priložnost.

³ Sogovorci, ki so odgovarjali na moja vprašanja, so furlanski intelektualci, ki delujejo v furlanskem javnem življenju.

šibki regionalni politiki. Menijo, da bi bilo potrebno furlansko identiteto aktivirati tako, da bi zaživel v popolnosti. Orodja za ozaveščanje in stimuliranje kolektivne zavesti imajo v rokah furlanski intelektualci (Puppo, julij 2012; Cisilino, julij 2012). Stolfo je mnenja, da bi bilo potrebno sedanjo avtonomijo izvajati bolje, kajti zdaj ostaja v glavnem na papirju. »Saj 3. člen statuta FJK pravi, da 'regija zagotavlja enakopravnost pravic in enakopravno obravnavanje vseh njenih prebivalcev, ne glede na to, kateri jezikovni skupini pripadajo, vključujoč zaščito njihovih kulturnih in etničnih značilnosti'« (Stolfo, avgust 2012). Cisilino se zavzema za večjo avtonomijo. Meni, da »je v tem zgodovinskem obdobju avtonomija možna le v okviru italijanske države in ni realistično razmišljati o lastni državi. Ni pa izključeno, da bo do tega prišlo čez kakih 150 let« Dodaja, da danes razmere za to še niso zrele (Cisilino, julij 2012). »Čuti se pomanjkanje furlanske etnične stranke po vzoru Slovenske skupnosti« (Cisilino, julij 2012). Stolfo pravi, da je v preteklih desetletjih podobno že delovala stranka Moviment Friùl, v kateri je deloval Cescje. »Stranka (še boljše bi bili dve politični formaciji) naj bi znala jasno in neodvisno od drugih nacionalnih strank izraziti stališča glede furlanske problematike« (Stolfo, avgust 2012). Poleg Cisilina tudi Puppo verjame, da bo možno priti do večje avtonomije in celo do popolne samostojnosti, ko bodo nastopile za to realne možnosti. Verjame v pravico Furlanov do samoodločanja. Večjezični sistem bi bil po mnenju Puppa prava in potrebna poteza, čeprav tega ne bi bilo mogoče doseči hitro in na lahek način. »Furlanščino vidim kot prvi jezik furlanskih govornih območij in kot uradni jezik vseh institucij. Poznati bi jo morali tudi drugi, ki živijo in delajo v Furlaniji« pravi Puppo, po mnenju katerega naj bi bil furlanski jezik demokratično sredstvo integracije vseh tistih, ki živijo v Furlaniji, ne glede na njihovo 'etnično pripadnost' (Puppo, julij 2012). Marco Stolfo meni, da bi usmerjenost k večjezičnosti prinesla tudi večjo možnost socialno-ekonomskemu razvoju. »Z uvajanjem večjezičnosti bi morali začeti že v šoli, kasneje bi proces prenesli na celotno furlansko skupnost. Sadove dela, ki bi ga morali začeti že danes, pa bi žele šele naslednje generacije« meni Stolfo (Stolfo, avgust 2012).

Med sogovorniki izstopata še dva predstavnika starejše generacije, ki izražata stališče, da so Furlani prebivalci avtonomne pokrajine, ta pa je del italijanske države. Zato morajo v tem smislu tudi delovati (Madriz, september 2012). »Več avtonomije pa ne potrebujemo, ker je že sedanja povzročila privilegije in razprtije«, ugotavlja Tassin, ki si želi države po vzoru Švice ali Kanade, torej take, ki bi se resnično zavedala svojih manjšin in pluralnosti (Tassin, september, 2012).

Za konec naj dodam še pesem sodobnega furlanskega pesnika Leonarda Zaniera.

IDENTITETA

Vse bolj se prisega,
se krega,
premika mejnike,
se para trebuhe
za svetost identitete.
Kaj pa je identiteta?
Rečeno res kratko in kot je prav:
če bil bi na Marsu,
bi se počutil Zemljan.
Ko sem v Afriki,
sem Evropejec.
Ko sem na Portugalskem, Italijan,
ko sem v Rimu, Furlan.
Ko sem v Vidmu, sem Karnijec,
ko sem v Tolmeču, Komelijanec,
v Komelijansu pa sem Maranzanec.
Ampak lepo prosim:
v Maranzanu ne mešajte moje družine,
družine »Di Pasqua«,
z onimi »iz Geta«,
z malovredno sodrgo,
ki je prišla kdove od kod,
mogoče iz Sigileta.⁴
Vsekakor,
razlogov je na tisoče,
to se brž razume:
da sumničim,
na smrt sovražim,
tudi dotolčem
vse, ki so drugačni.
Najprej tiste »iz Geta«,
nato Komelijance,
pa tiste iz Tolmeča,
pa iz Vidma, pa Furlane,
da ne govorimo o Rimljanih,
Italijanih, Portugalcih,
Evropejcih, Afričanih
in, razume se, Zemljanih,
če bil bi z Marsa.

(iz furlanščine prevedla Križman Vlasta)

⁴ Comeglians, Maranzanis, Sigiletto: kraji v Videmski pokrajini v Furlaniji.

LITERATURA

Makuc, N. 2011: *Historiografija in mentaliteta v novoveški Furlaniji in Goriški*. Ljubljana: ZRC, ZRC SAZU.

Stolfo, M. 2011: *Occitania, Friuli, Europa. La mia lingua suona il rock*. Torino/Udine: Lidris e Butui.

Zanier, L. 1997: *Licôf Grant, (Poesie 1991 – 1995)*, Edizioni Kappa Vu, Udine.

SOGOVORCI

Adrian Cescje/Adriano Ceschia (profesor na liceju, v preteklosti predsednik stranke Moviment Friûl, pisec).

Anna Madriz (dolgoletna docentka za furlanski jezik in furlansko kulturo na Furlanskem filološkem društvu v Gorici, soavtorca učbenika *Scrivere in friulano*).

Carli Pup/Carlo Puppo (novinar na Radio Onde Furlane, pisec).

Ferruccio Tassin (srednješolski profesor, pisec).

Marc Stolf/Marco Stolfo (sodelavec Univerze v Vidmu, od leta 2004 do leta 2009 direktor Službe za jezikovne in kulturne identitete ter za deželne rojake v tujini Avtonomne dežele Furlanije – Julijske Krajine, pisec).

Rem Brunet/Remo Brunetti.

William Cisilino (predsednik ARLeF-a).